

Fimmtudaginn 17. nóvember 1994.

Nr. 334/1991.

Protabú Hlyns Jörundssonar

(Magnús Guðlaugsson hdl.)

gegn

Unni Sigríði Einarsdóttur

(Hróbjartur Jónatansson hrl.)

Hjón. Kaupmáli. Skilnaðarsamningur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson og Pétur Kr. Hafstein.

Hlynur Jörundsson áfrýjaði málinu með stefnu 7. ágúst 1991. Bú hans var tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði Héraðsdóms Reykjaness 13. október 1994, og hefur þrotabúið tekið við aðild málsins. Dómkröfur þess eru þær, að ógiltur verði með dómi kaupmáli milli Hlyns Jörundssonar og stefndu frá 16. desember 1986 og samningur þeirra um skilnaðarkjör 11. janúar 1989. Þá er krafist málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefnda krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Í umræddum kaupmála er íbúð að Framnesvegi 17 í Reykjavík, sem stefnda hafði fest kaup á með kaupsamningi 2. júlí 1986, gerð að séreign hennar í fyrirhuguðum hjúskap þeirra Hlyns Jörundssonar. Fasteignamat íbúðarinnar er þar sagt vera 1.651.000 krónur og áhvílandi skuldir, sem stefnda tók að sér að greiða, 1.200.000 krónur. Af gögnum málsins verður ráðið, að áhvílandi skuldir á íbúðinni voru á þessum tíma nálægt þeirri fjárhæð. Var þar um að ræða eftirstöðvar yfirtekinna veðskulda samkvæmt kaupsamningi og nýtt lán, er stefnda hafði tekið til þess að greiða með útborgun, en eftirstöðvar hennar námu 802.461 krónu. Ekkert liggur fyrir um það, að Hlynur Jörundsson hafi ekki átt þess kost að kynna sér til hlítar fjárhagslega stöðu stefndu vegna þessa kaupsamnings. Engin haldbær rök hafa verið færð fram fyrir því, að hann hafi verið beittur sviksamlegri launung eða misneytingu við gerð kaupmálans. Með þessari athugasemd verður hinn áfrýjaði dómur staðfestur með skírskotun til forsendna hans að öðru leyti.

Áfrýjandi skal greiða stefndu málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, þrotabú Hlyns Jörundssonar, greiði stefndu, Unni Sigríði Einarsdóttur, 60.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 10. maí 1991.

Mál þetta, sem dómtekið var 10. apríl sl., er höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, birtri 12. janúar 1990, af Hlyni Jörundssyni, kt. 300359-2729, Álfhólsvegi 14, Kópavogi, gegn Unni Einarsdóttur, kt. 270657-5249, Álfheimum 44, Reykjavík.

Dómkröfur.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að ógiltur verði með dómi kaupmáli, sem gerður var af stefnanda og stefndu í máli þessu 16. desember 1986. Þá krefst stefnandi þess, að samningur um skilnaðarkjör, sem gerður var af stefnanda og stefndu í máli þessu 11. janúar 1989, verði ógiltur með dómi.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar að skaðlausu úr hendi stefndu [...].

Af hálfu stefndu er krafist sýknu af öllum kröfum stefnanda og að stefnanda verði gert að greiða stefndu málskostnað [...].

Málavextir og málsástæður.

Stefnandi kveður málavexti þá, að 18. desember 1986 hafi stefnandi og stefnda gengið í hjónaband. Hinn 16. desember hafi þau gert með sér kaupmála, þar sem íbúðin að Framnesvegi 17, 2. hæð, Reykjavík, hafi verið gerð að séreign stefndu. Árið 1988 hafi þau afráðið að leita skilnaðar að borði og sæng. Ekki hafi náðst samkomulag um eignaskipti, og hafi lögmaður stefndu vísað eignaskiptum til skiptaréttar Reykjavíkur. Skyldu skiptin tekin fyrir þar 14. desember 1988, en hafi þá verið frestað að ósk stefndu til 11. janúar 1989. Stefnandi og stefnda hafi þá tekið saman að nýju. Hinn 11. janúar 1989 hafi stefnandi og stefnda síðan undirritað samning þann um skilnaðarkjör, sem í máli þessu er krafist ógildingar á. Leyfi til skilnaðar að borði og sæng hafi verið gefið út 18. janúar 1989.

Að því er varðar ógildingu kaupmála, heldur stefnandi fram þeirri málsástæðu, að stefnda hafi sviksamlega skýrt rangt frá atvikum, sem máli skiptu um gerð kaupmálans. Svo sem fram komi í fram lögðum kaupmála,

séu áhvílandi veðskuldir á íbúðinni að Framnesvegi 17 taldar vera 1.200.000 kr. Stefnda hafi kveðið þar vera skuld við Byggingasjóð ríkisins, en jafnframt, að 700.000 kr. veð væri laust á íbúðinni. Þá hafi stefnda sýnt stefnanda bankabók með innstæðu upp á 609.000 kr., er hún hafi sagt samansafnað fé sitt. Árið 1989 hafi stefnandi hins vegar komist að því, að óframreiknaðar áhvílandi skuldir á íbúðinni að Framnesvegi 17 á þeim tíma, er kaupmáli var gerður, hafi í raun verið 1.326.539 kr. Á sama tíma hafi 802.461 kr. verið ógreidd af útborgun kaupverðs íbúðarinnar. Þá hafi 700.000 kr. veð ekki reynst laust. Heildargreiðslur stefndu vegna íbúðar-kaupanna frá hjúskaparstofnun og út árið 1987 muni því hafa numið rúmlega 1.200.000 kr. Stefndu muni hafa verið ljóst, að sér hafi verið um megn að standa undir þessum greiðslum, og því ekki veitt stefnanda réttar upplýsingar, þar sem henni hafi verið ljóst, að stefnandi hefði aldrei samþykkt gerð kaupmálans á þeim forsendum, að stefnandi sæi einn um framfærslu fjölskyldunnar, en stefnda eignaðist séreign að verðmæti á aðra milljón.

Stefnda hafi algerlega séð um fjármál þeirra í hjúskapnum, þ. á m. skattframtöl. Stefnda hafi óskað eftir því, að þau stefnandi teldu fram sem hjón í febrúar 1989, og stefnandi orðið við þeirri bón og látið henni í té allar nauðsynlegar upplýsingar. Síðar hafi komið í ljós, að stefnda hafði ekki talið fram með stefnanda, heldur sem einstaklingur. Hafi það leitt til þess, að stefnandi fékk afrit af eldri skattframtölum stefndu og stefnanda. Á skattframtölum þessum, sem stefnandi hafði undirritað með heimild til endurskoðanda til útfyllingar, hafi stefnda útfyllt sjálf og gefið upp greiðslur og skuldir, sem stefnda hafi dulið stefnanda.

Að því er varðar ógildingu samnings um skilnaðarkjör, heldur stefnandi því fram, að hann hafi verið bersýnilega ósanngjarn á þeim tíma, er til hans var stofnað. Við athugun hafi komið í ljós, að bifreiðin Nissan Sunny, árgerð 1987, sem í skiptasamningi sé metin á 370.000,00 kr., hafi í raun verið um 490.000 kr. um áramót 1988–1989. Samkvæmt fram lögðum reikningi hafi kaupverð míní-hljómtækja, sem komið hafi í hlut stefnanda samkvæmt samningi um skilnaðarkjör, verið \$297 4. mars 1988, rúmar 18.000 kr. á núvirði, en í áðurgreindum samningi eru þau metin á 75.000 kr. Þá hafi komið í ljós, að útistandandi kröfur samkvæmt 4. gr. skiptasamnings séu óinnheimtanlegar.

Hinn 5. janúar 1989 hafi þau stefnda undirritað samning, þar sem þau hafi lýst yfir því, að skiptasamningur sá, er þau hugðust gera hjá lögmanni annars hvors þeirra, yrði einungis til málamynda, þar sem ætlun þeirra væri að taka saman aftur og draga skilnaðarbeiðni til baka. Í samningnum komi einnig fram, að yrði skilnaðarbeiðnin ekki dregin til baka, skyldu skipti

búsins tekin upp að nýju og því skipt samkvæmt venjulegum skiptareglum um skipti á félagsbúi hjóna.

Að því er varðar ógildingu kaupmála, vísar stefnandi annars vegar til 2. mgr. 30. gr. samningalaga nr. 7/1936 og hins vegar til 34. (sic) gr. sömu laga. Um ógildingu samnings um skilnaðarkjör vísar stefnandi til 1. og 2. mgr. 54. gr. laga nr. 60/1972 um stofnun og slit hjúskapar.

Af hálfu stefndu er ekki mótmælt málavaxtalýsingu stefnanda um stofnun og slit hjúskaparins, en því mótmælt, að málsaðilar hafi tekið upp sambúð að nýju um áramót 1988/1989. Af hálfu stefndu er því haldið fram, að sambúðarslit hafi orðið í október 1988.

Sýknukröfu sína reisir stefnda á því, að kaupmáli málsaðila sé gerður í samræmi við lagaákvæði um þessi efni. Hann hafi haft að geyma afdráttarlaust og samstundis framkvæmt eignaafsal. Sé í þessu tilviki um að ræða eign, sem stefnda hafi átt, áður en til hjúskapar var stofnað, og eins og 29. gr. laga nr. 20/1923 ráðgerir, hafi verið gerður kaupmáli um eignina. Þegar kaupmálinn var gerður, hafi hann orðið bindandi fyrir stefnanda, hvernig sem ráðist hefði um hjúskap þeirra. Vísað er á bug staðhæfingum um svik og blekkingu sem röngum og ósönnuðum með öllu. Þá er mótmælt staðhæfingu stefnanda þess efnis, að kaupmáli hafi verið gerður á þeim forsendum, að stefnda eignaðist séreign, en stefnandi sæi að öllu leyti um framfærslu fjölskyldunnar. Viðbára þessi sé röng, og því til sönnunar kveði stefnda stefnanda hafa verið meira og minna atvinnulausan á hjúskapartímanum.

Stefnda mótmælir vísan stefnanda til ákvæða III. kafla samningalaga nr. 7/1936, þar sem málsástæður á þeim reistar eigi sér ekki lagastoð. 40. gr. samningalaga mæli fyrir um, að ákvæði þeirra laga eigi ekki við um löggjærninga, er lúti málefnum, sem reglur sífjaréttar gilda um. Verði því að líta svo á, að 40. gr. samningalaga girði fyrir, orðan sinni samkvæmt, að umræddum reglum sé beitt í þessu tilviki.

Að því er varðar ógildingu samnings um skilnaðarkjör, reisir stefnda sýknukröfu sína á því, að um fullkomlega réttmætan gærning hafi verið að ræða. Stefnandi hafi ekki sýnt fram á það í skjölum málsins, að samningur um skilnaðarkjör hafi verið bersýnilega ósanngjarn í skilningi 54. gr. laga nr. 60/1972. Stefnandi hafi ekki lagt fram nein gögn, sem sanni, að verðmæti þeirra eigna, er samningurinn taki til, hafi verið annað en þar getur. Þær útistandandi kröfur, er í skiptasamningi getur og komu í hlut stefnanda, hafi verið ógreidd vinnulaun stefnanda. Í samningnum komi fram, að um óvissar kröfur sé að ræða, og hafnar stefnda þeirri málsástæðu stefnanda, að hún eigi að bera nokkurn halla af því, að þær reynist nú óinnheimtanlegar.

Stefnda hafnar þeim skilningi stefnanda, að þar sem eignum hafi ekki verið skipt nákvæmlega til helminga, skuli samningurinn skoðast bersýnilega ósanngjarn. Bendir stefnda á, að eigi sé unnt að beita hlutlægu mati við skýringu á 54. gr. laga nr. 60/1972, heldur beri að líta til aðdraganda, tilgangs og markmiða með samningnum. Enn fremur beri að líta til þess, að stefnandi undirritaði samninginn af fúsum og frjálsum vilja og hafi verið gjörkunnugur efni hans að öllu leyti.

Stefnda bendir jafnframt á meginreglu laga um frelsi, er hjón sem aðrir hafi til samningsgerðar, enda ákvæði laga nr. 20/1923 og laga nr. 60/1972 frávíkjanleg varðandi eignaskipti, þegar um samninga er að ræða. Af þessum sökum beri að skýra ákvæði 54. gr. laga nr. 60/1972, sem sé algert undanþekningarákvæði, þröngri lögskýringu.

Stefnda mótmælir því, að hún hafi undirritað fram lagðan skiptasamning, dags. 5. janúar 1989, og telur stefnanda hafa falsað undirskrift hennar á skjalið og bendir jafnframt á, að frumrit skjalsins hafi ekki verið lagt fram í málinu.

Um lagarök vísar stefnda til megin sjónarmiða um sifjaréttarsamninga og greinargerða með lögum nr. 39/1921 og nr. 60/1972. Þá vísar stefnda sérstaklega til 40. gr. laga nr. 7/1936.

Niðurstaða.

Kröfu sína um ógildingu kaupmála reisir stefnandi á ákvæðum í III. kafla laga nr. 7/1936. Þó að 40. gr. laga þessara girði fyrir, að ákvæðum kaflans verði beitt fullum fetum um löggerninga á sviði sifjaréttar, verður að telja, að unnt sé að beita þeim meginreglum, sem felast í ákvæðum þessum um gerninga á þessu sviði.

Óumdeilt er, að aðilar máls þessa voru sammála um að gera kaupmála þann, sem áður er getið, og hefur stefnandi borið fyrir dómi, að hann hafi gert sér fulla grein fyrir því, að með kaupmálanum yrði fasteignin að Framnesvegi 17, Reykjavík, séreign stefndu. Kröfu um ógildingu styður hann hins vegar því, að fyrir gerð hans hafi stefnda sviksamlega skýrt rangt frá atvikum, er skiptu hann máli um gerð kaupmálans og nánar er rakið hér að framan.

Samkvæmt kaupsamningi, er gerður var um íbúðina að Framnesvegi 17, Reykjavík, 2. júlí 1986, nam kaupverð íbúðarinnar 1.950.000 kr. Útborgun á árinu nam 1.252.461 kr., og skuldir, er stefnda tók við, námu 697.539 kr. Samkvæmt ákvæði í kaupmálanum veitti seljandi íbúðarinnar stefndu veðheimild fyrir vísitölutryggðu láni, að fjárhæð 700.000 kr. Þegar kaupmáli var gerður 16. desember 1986, voru, samkvæmt kaupsamningi, ógreiddar

eftirstöðvar af útborgun í íbúðinni 802.461 kr. Fram er komið, að stefnda nýtti sér fyrrgreinda veðheimild til þess að taka lán hjá Byggingasjóði ríkisins, og nam lán þetta samkvæmt fram lagðri skattskýrslu 629.000 kr. í árslok 1986. Hefur stefnda borið fyrir dómi, að andvirði lánsins hafi hún lagt inn á bankabók og notað það til þess að greiða eftirstöðvar af útborgun í íbúðinni. Til þess hafi hún einnig notað fé, er hún fékk í milli, er hún seldi nýlega bifreið og keypti aðra eldri. Samkvæmt skattskýrslu árið 1987 nam sá mismunur 150.000 kr. Samkvæmt kaupsamningi skyldi greitt af yfirteknum lánnum, tveimur 1. ágúst 1986 og einu 1. nóvember 1986. Þegar þetta er virt, þykir gert sennilegt, að heildarskuldir stefndu hafi við gerð kaupmálans numið 1.200.000 kr., eins og í kaupmála greinir. Fullyrðingar stefnanda um annað teljast ósannaðar.

Stefnandi hefur ekki í máli þessu sýnt fram á neitt það, er styður fullyrðingar hans um, að stefnda hafi beitt hann svikum í því skyni að fá hann til þess að gera kaupmála þann, er þau gerðu 16. desember 1986, og er kröfu hans um ógildingu kaupmálans því hafnað.

Svo sem fram hefur komið, var fjárskiptum málsaðila vegna skilnaðar að borði og sæng vísað til skiptaréttar Reykjavíkur. Við fyrirtöku í skiptarétti 11. janúar 1989 lýstu þau yfir, að samkomulag hefði tekist um öll atriði í skiptum á búi þeirra, og lögðu fram í skiptaréttinum samning þann um skilnaðarkjör, sem stefnandi krefst nú ógildingar á.

Stefnandi heldur því fram, að samningur þessi hafi einungis átt að vera til málamynda, þar sem málsaðilar hafi áður, 5. janúar 1989, undirritað samning þar að lútandi. Af hálfu stefndu er því haldið fram, að undirskrift hennar á skjal þetta sé fölsuð.

Umræddur samningur hefur ekki verið lagður fram í frumriti, en einungis ljósrit hans, og er samningurinn ekki vottfestur. Gegn andmælum stefndu verður því ekki byggt á umræddu skjali í málinu.

Svo sem áður er rakið, var íbúð að Framnesvegi 17, Reykjavík, séreign stefndu samkvæmt kaupmála og kom því samkvæmt skilnaðarsamningi málsaðila ekki til skipta. Samkvæmt umræddum samningi komu til skipta bifreið, heimilistæki og innanstokksmunir. Þar sem einungis hluti þessara muna er verðlagður í samningi, er ekki ljóst, hver þau heildarverðmæti voru, er komu til skipta milli málsaðila samkvæmt samningi þessum.

Í 4. gr. samnings um skilnaðarkjör segir, að stefnandi taki í sinn hlut óinnheimtar og óvissar útistandandi kröfur, sem hann eigi vegna ógreiddra vinnulauna, að fjárhæð 689.000 kr. Telja verður samkvæmt þessu, að stefnanda hafi mátt vera ljóst við undirritun samningsins, að óvíst væri, hvort kröfur þessar innheimtust.

Þegar virt er það, sem fram hefur komið, þykir stefnandi ekki hafa sýnt fram á það í málinu, að um nein þau atvik hafi verið að ræða við gerð skilnaðarsamningsins, er hafi valdið því, að hann hafi ekki mátt gera sér grein fyrir gildi samningsins eða efni hans.

Að því er varðar þá málsástæðu stefnanda, að ógilda beri samning um skilnaðarkjör með stoð í 1. mgr. 54. gr. laga nr. 60/1972, þykir ekki með hliðsjón af fram lögðum skilnaðarsamningi sýnt fram á, að hann hafi verið bersýnilega ósanngjarn á þeim tíma, sem til hans var stofnað. Ber því að hafna þeirri kröfu stefnanda, að samningur málsaðila um skilnaðarkjör, er gerður var 11. janúar 1989, verði ógiltur með dómi.

Ber því samkvæmt framansögðu að sýkna stefndu af öllum kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir niðurstöðu málsins ber stefnanda að greiða stefndu málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn 75.000 kr., þar með talinn virðisaukaskattur.

Kristjana Jónsdóttir borgardómari kvað upp dóm þennan. Uppkvaðning dómsins hefur dregist nokkuð vegna embættisanna dómarans.

D ó m s o r ð:

Stefnda, Unnur Einarsdóttir, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Hlyns Jörundssonar.

Stefnandi, Hlynur Jörundsson, greiði stefndu, Unni Einarsdóttur, 75.000 kr. í málskostnað, sem ber dráttarvexti samkvæmt III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.